

ЎЗБЕКИСТОНДА СОЛИҚ БАЗАСИНИ КЕНГАЙТИРИШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФЙДАЛАНИШ ИМКОНИАТЛАРИ

*Усмонов Улузбек Жаҳонгир ўгли
Ўзбекистон Республикаси
Банк-молия академияси*

Бугунги кунда хуфёна иқтисодиётга қарши кураш дунёнинг кўплаб мамлакатларида долзарб муаммолардан бири сифатида эътироф этилади. Шу билан бир қаторда, Ўзбекистон Республикаси миллий иқтисодиётида ҳам хуфёна иқтисодиётнинг кўлами юқори даражада сақланиб қолмоқда.

Хуфёна иқтисодиёт нафақат иқтисодий ижтимоий тузилмалар, жамиятдаги иқтисодий муносабатларни ўз ичига олувчи мураккаб ижтимоий-иқтисодий воқелик, балки, аввало, жамият томонидан назорат қилиб бўлмайдиган, мамлакат аҳолисининг бир қисмини ташкил қилувчиларнинг шахсий ва гуруҳий манфаатларини қондириш, яъни катта миқдорда қўшимча даромад (фойда) олишни кўзлаб давлат органлари бошқаруви ва назоратидан яширган ҳолда, давлат ва нодавлат мулкидан ҳамда иқтисодий бойлик, тадбиркорлик қобилиятидан жиноий йўл билан фойдаланишдир. Мамлакатимизда бизнес учун қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш, тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари кафолатларини мустаҳкамлаш ва уларга қўшимча қулайликлар яратиш орқали яширин иқтисодиёт улушини камайтириш чоралари кўрилмоқда.

2-жадваль

2023- йил январь-декабрь ойларида солиққа оид ҳуқуқбузарликлар тўғрисида солиқ ҳамкор дастури орқали қилинган мурожаатларнинг мазмуни бўйича маълумот.

Мурожаатлар мазмуни	Мурожаатлар сони	Жами мурожаатлардаги улуши
Чек бермаслик ҳолати бўйича	112 926	92,5%
Тўловни пластик карта орқали қабул қилмаслик ҳолати бўйича	4 777	3,9%
Пластик картадан тўлов қилинганда харид суммасини ошириш	238	0,2%
Бошқалар	4158	3,4%
Ҳуқуқбузарлик ҳолатлари ўз тасдиғини топиш даражаси		99,4%

Шу жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг алоҳида Фармони билан Мамлакатимизда фаровонлигини янада ошириш, иқтисодиёт тармоқларини трансформация қилиш ва тадбиркорликни жадал ривожлантириш борасида бошланган ислохотларни изчил давом эттириш мақсадида 2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тасдиқланди. Ушбу Тараққиёт Стратегия билан норасмий секторда бандликни

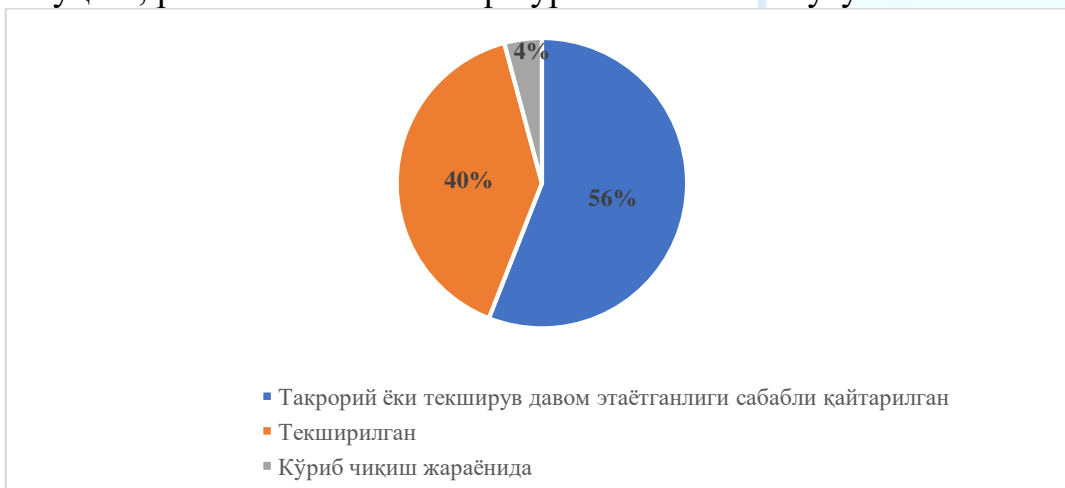
камайтириш бўйича тегишли стратегия лойиҳасини ишлаб чиқиш, бунда яширин иқтисодиётни қисқартиришда жамоатчилик ролини ошириш ва норасмий секторда банд бўлган аҳоли ўртасида ижтимоий ҳимояни таъминлаш юзасидан тарғибот ишларини олиб бориш вазифаси белгилаб берилди.

Шундан келиб чиқиб, солиқ тизимида ҳам замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этган ҳолда, солиқ тўловчиларга мажбуриятларини ихтиёрий бажаришга шароит яратиш ҳисобига солиқ йиғимларини ошириш, шунингдек, инсон аралашувини чеклаш, қарор қабул қилиш жараёнини автоматлаштириш ва ягона стандартлари жорий этиш мақсадида махсус стратегия белгиланди.

Мазкур стратегияни амалга оширишнинг устувор йўналишлари этиб қуйидагилар ҳисобланади:

Жумладан, Давлат солиқ хизмати органлари ва солиқ тўловчилар ўртасида ўзаро алоқани масофавий тарзга ўтказиш, барча иштирокчилар ўртасидаги муносабатларни ахборот-коммуникация технологияларини кенг қўллаш орқали тўлиқ автоматлаштириш ва интерактив давлат хизматлари сонини кенгайтириш; давлат органлари ва бошқа ташкилотлар ахборот тизимлари билан электрон ҳамкорлик орқали ахборот алмашинувини самарали ташкил этиш ҳамда бу борада мавжуд муаммоларни бартараф қилишдир.

Бугунги кунда интернет тармоғи орқали нафақат давлат хизматлари, балки интернетнинг ажралмас қисми ҳисобланган ижтимоий тармоқларнинг ривожланишига ҳам олиб келди, натижада фуқароларимиз ўзаро суҳбатлашиш, маълумот алмашиш, радио, телевидение, олди-сотди, электрон биржа савдолари, онлайн ўқиш, реклама ва хизматлар кўрсатиш билан шуғулланишни бошлади.

5-расм. Солиқ ҳамкор дастури орқали солиққа оид ҳуқуқбузарликлар тўғрисида 2023 йил январь- декабрь ойлари маълумоти.

Манба: Давлат солиқ қўмитасининг расмий www.soliq.uz

Бу эса бир вақтда интернет ресурсларидан фойдаланган ҳолда солиққа тортилмаган ҳамда солиқ базасини топиш ва солиқ солиш механизми йўқлигидан фойланган фуқароларимиз интернет ресурсларни актив қўллаган ҳолда даромад олишига олиб келди. Ушбу пул оқимларини, даромад манбаларини назорат қилиш ҳамда тегишли тартибда уларни солиққа тортиш механизмлари бугунги кунда Солиқ кодексида ўз аксини топмаган. Фақатгина

интернетда ижтимоий тармоқлардан фойланган ҳолда даромад топган жисмоний шахслар тегишли тартибда жисмоний шахслардан ундириладиган даромад солиғини тўлашлари кўрсатиб ўтилган ҳолос.

Ушбу олинаётган даромадлар солиқ органларида кўринмайди, шу сабабли бу фуқароларни олаётган даромадларини солиққа тортишнинг имконияти йўқ, бўлган тақдирда ҳам уни исботлаш тизими яратилмаган.

Жумладан, оддий “Telegram” ижтимоий тармоғидан фойдаланувчиларни олсак, бу ерда канал, бот ва гуруҳлар тузган ҳолда фойдаланиш ёки ишлатиш мумкин, фуқаро шундай қулай имкониятлардан фойланган ҳолда бепул реклама ишини, товарларни олди-сотди, хизмат кўрсатиш, онлайн ўқиш, маслаҳатлар, бугунги кунда эса жуда фаоллашган олди-сотди ва етказиб бериш хизмати амалга ошириб келмоқда, хизмат ҳақини эса “Click” ёки “Payme” электрон тўлов воситалари орқали жисмоний шахсларнинг шахсий банк пластик карточкаларига қабул қилмоқда.

№	Худуд номи	Тўланган мукофаатлар сони	Жамига нисбатан улуши	Тўланган мукофаатлар миқдори	Жамига нисбатан улуши
	Ўзбекистан Республикаси	46 568	100%	37 973,8	100%
1.	Қорақолпоғистон Республикаси	553	1%	327,5	1%
2.	Андижон	2200	5%	1880,5	5%
3.	Бухоро	2640	6%	1896	5%
4.	Жиззах	1656	4%	1273	3%
5.	Қашқадарё	3541	8%	2984	8%
6.	Навоий	2556	5%	2233,5	6%
7.	Наманган	1926	4%	1508,5	4%
8.	Самарқанд	5680	12%	4653	12%
9.	Сурхандарё	2513	5%	2065,5	5%
10.	Сирдарё	1187	3%	884	2%
11.	Тошкент вилояти	4034	9%	2933,3	8%
12.	Фарғона	2068	4%	1639,5	4%
13.	Хоразм	1948	4%	1364	4%
14.	Тошкент шаҳри	14066	30%	12331	32%

Манба: Давлат солиқ қўмитасининг расмий www.soliq.uz

Бугунги кунда, ижтимоий тармоқларда бунақа хизмат кўрсатувчилар жуда кўп, шу қаторда қонуний тарзда давлат рўйхатидан ўтган тадбиркорларга қаршли савдо шахобчаларидан фуқаролар маҳсулот харид қилиб, тўловни пластик картаси олқали тўламоқчи бўлса, тадбиркор тўловни терменал орқали

қабул қилмасдан, ҳар-хил баҳоналар билан тўловни “Click” орқали шахсий пластик картасига ўтказиб олмоқда, сабаби товар айланма маблағларини ҳисоб рақамига кўрсатмаслиги, натижада солиқ базасини камайтиришга ва солиққа тортилмаган даромад олишга олиб келади. Ваҳоланки солиқ органларида солиққа тортилмаган даромадларни аниқлаш, таҳлил қилиш ва солиққа тортиш механизими етарлича эмас.

Адабиётлар/Литература/Референсе:

1. Барулин С.В., Ермакова Е.А., Степаненко В.В. Налоговый менеджмент. 3-е изд. – М.: Омега-Л, 2016. – 492 с.
2. Башкирова Н.Н., Сугрובה, Е. Б. Основы налогового консультирования/ 3-е изд. / под ред Л.И. Гончаренко. - М.: Магистр, 2016. – 315 с.
3. Беспалов М.В., Филина Ф.Н. Схемы минимизации налогообложения / 3-е изд./ под ред. Д.В. Соловьевой. М.: ГроссМедиа, РОСБУХ, 2017. - 548 с.
4. Борьян Ю.Б., Зрелов А.П. Современные задачи и возможности налоговой политики // Налоги и налогообложение. - 2017. - № 1. - С. 17 - 19.
5. Гадоев Э. ва бошқ. Солиққа оид хатолар. – Т.: "Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси" нашриёт уйи, 1996. -128 б.;
6. Гадоев Э., Қўзиева Н. Жисмоний шахсларни солиққа тортиш. –Т.: Ўзбекистон, 2013. – 281 б.;
7. Гатаулин Ш. Солиқлар ва солиққа тортиш. – Т.: ДСҚ, 1996. – 241 б.;
8. Гончаренко Л.И., Осетрова Н.И. О новой дисциплине: современные тенденции в формировании налоговой культуры //Налоги и налогообложение. - 2016. - № 11. - С. 55 - 59.